

פרשת משפטים התשע"ו

הרב ארי' דוד קאהן

Adk1010@gmail.com

1. שמות פרק כג, כ-לג

(כ) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מִלֶּאֱדָה לְפָנֶיךָ לְשַׁמְרֵךְ בְּהָרֹהַ וְלִהְבִּיאָךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי: (כא) הַשֹּׁמֵר מִפְּנֵי וְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל־תִּמְרָו בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ: (כב) כִּי אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאֵיבַתִּי אֶת־אֵיבֶיךָ וְצַרְתִּי אֶת־צַרְרֶיךָ: (כג) כִּי־יִלְדֶךָ מִלֶּאֱכֹי לְפָנֶיךָ וְהִבִּיאָךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרֹזִי וְהַכְּנַעֲנִי הַחֲנוּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחַדְתִּי: (כד) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַסְתָּהֶם וְשִׁבַּרְתָּ מִצַּבְתֵיהֶם: (כה) וְעַבְדְתֶם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבְרַךְ אֶת־לַחְמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסְרֹתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ: (כו) לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יְמֶיךָ אֲמַלֵּא: (כז) אֶת־אֵימַתִּי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהַמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תִּבְאֵ בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֵיבֶיךָ אֵלֶיךָ עֲרֹף: (כח) וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצֹּרֵעַ לְפָנֶיךָ וּגְרָשָׁה אֶת־הַחֲנוּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחֲתִי מִלְּפָנֶיךָ: (כט) לֹא אֲגַרְשֶׁנּוּ מִפְּנֵיךָ בְּשִׁנְיָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וּרְבָה עָלֶיךָ תֵּיַת הַשָּׂדֶה: (ל) מַעֲט מַעֲט אֲגַרְשֶׁנּוּ מִפְּנֵיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנַחֲלַת אֶת־הָאָרֶץ: (לא) וְשַׁתִּי אֶת־גִּבְלֶךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי־ו אַתָּן בְּיַדְכֶם אֵת יִשְׁבֵי הָאָרֶץ וּגְרַשְׁתֶּמוּ מִפְּנֵיךָ: (לב) לֹא־תִכְרַת לָהֶם וְלֹא־לִיהֵם בְּרִית: (לג) לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָּךְ לְמוֹקֵשׁ: פ

2. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כג פסוק כ

הנה אנכי שלח מלאך לפניך זה נביא וכן הוא אומר ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים (שופ' ב' א).

3. אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרשת משפטים פרק כג פסוק כ

(כ) הנה אנכי אמר השם למשה, שיאמר גם זה לישראל, כי אם יקבלו כל הדברים והמשפטים מתחלת אתם ראיתם, אז יביאם אל הארץ. ורבים השתבשו בזה. יש אומרים, כי המלאך (הוא) ספר תורה בעבור כי שמי בקרבנו. ואחרים אמרו (הוא) ארון הברית, ופירשו ושמע בקולו הכתוב בו, ואמרו לא ישא השם לפשעכם. וכל אלה דברי רוח, כי כל התורה והמקרא מלאים מזה הטעם. הוא ישלח מלאכו לפניך (ברא' כד, ט), המלאך הגואל אותי מכל רע (שם מח, טז). ומשה אמר: וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים (במד' כ, טז), ומלאך פניו הושיעם (ישעי' סג, ט), ויצא מלאך ה' (שם לו, לו), ויאמר למלאך המשחית בעם (ש"ב כד, טז), אלהי שלח מלאכה (דניאל י, כב), דמי לבר אלהין (שם ג, כה), ורבים כאלה, ובס' דניאל: שר יון ושר פרס (דניאל י, ט), כי אם מיכאל שרכם (שם שם, כא), והוא הנקרא הגדול, כי הוא נכבד מאחרים רבים, גם כתוב עליו אחד השרים הראשונים בא לעזרני (שם שם, ג) שפיל במעלה, כמו היושבים ראשונה במלכות (אסתר א, ט), וזה המלאך הוא מיכאל. לשמרך בדרך שלא יגע בך רע. אשר הכינתי לך, כדרך בהנחל עליון גוים (דבר' לב, ה), כאשר אפרש:

4. יהושע פרק ה, יג-טו

(יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה־איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הֲלָנּוּ אַתָּה אִם־לְצַרִּינוּ: (יד) ויאמרו לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָאָה' עָתָה בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פְּנֵי אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אַדְּנִי מַדְבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ: (טו) וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָאָה ה' אֶל־יְהוֹשֻׁעַ שַׁלְּנֵה לָּךְ מַעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קָדֹשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן:

5. רשב"ם שמות פרשת משפטים פרק כג פסוק כ

שולח מלאך וגו' - כדכת' ביהושע כי אני שר צבא י"י עתה באתי, להושיע את ישראל:

6. רש"י שמות פרשת משפטים פרק כג פסוק כ

הנה אנכי שולח מלאך - כאן נתבשרו שעתידין לחטוא, ושכינה אומרת להם (שמות לג ג) כי לא אעלה בקרבך: אשר הכינותי - אשר זמנתי לתת לכם, זהו פשוטו ומדרשו אל המקום אשר הכינותי כבר מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים, שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה:

7. שמות רבה (וילנא) פרשת משפטים פרשה לב סימן א

א [כג, כ] הנה אנכי שולח מלאך ה"ד (שם /תהלים/ פב) אני אמרתי אלהים אתם אלו המתינו ישראל למשה ולא היו עושים אותו מעשה לא היתה גליות ולא מלאך המות שולט בהן, וכה"א (שמות לב) והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות, מהו חרות ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר חירו' מן גליות, ור' נחמיה אומר חירות ממלאך המות, בשעה שאמרו ישראל כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע אמר הקדוש ברוך הוא אדם הראשון צויתיו מצוה אחת כדי שיקיימנה והשויתיו למלאכי השרת שנא' (בראשית ג) הן האדם היה כאחד ממנו, ... לשעבר הייתם משתמשים ע"י רוה"ק =רוח הקודש= עכשיו אין אתם משתמשים אלא ע"י מלאך הוי הנה אנכי שולח מלאך לפניך.

8. גור אריה שמות פרשת משפטים פרק כג פסוק כ

כאן נתבשר וכו'. אף על גב שמשה ביטל כבר גזירה זאת שאמר "אם אין פניך הולכים וגו'" (להלן לג, ט), מכל מקום בשעת בואם לארץ בימי יהושע היה שולח מלאך:

9. שמות פרק לג, א-ו

(א) וידבר ה' אל-משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל-הארץ אשר נשבעתי לאבותיך ליתן לך לאמר לזרעה אתננה: (ב) ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את-הפנעני האמרי והחתי והפרזי החזי והיבוסי: (ג) אל-ארץ זבת חלב ודבש פי לא אעלה בקרבך פי עם קשה-עורף אמה פן-אכלה בדרך: (ד) וישמע העם את-הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא-שתו איש עדין עליו: (ה) ויאמר ה' אל-משה אמר אל-בני-ישראל אתם עם קשה-עורף רגע אתה אעלה בקרבך וכליתיה ועמה הנרד עדיה מעליה ואדעה מה אעשה-לך: (ו) ויתנצלו בני-ישראל את-עדיהם מהר חורב:

10. שמות פרק לא,

(יב) ויאמר ה' אל-משה לאמר: (יג) ואתה דבר אל-בני ישראל לאמר אך את-שבתתי תשמרו פי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת פי אני ה' מקדשכם: (יד) ושמרתם את-השבת פי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת פי כל-העשה בה מלאכה ונקרתה הנפש הקוא מקרב עמיה: (טו) ישבת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' כל-העשה מלאכה ביום השבת מות יומת: (טז) ושמרו בני-ישראל את-השבת לעשות את-השבת לדרתם ברית עולם: (יז) ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם פי-ישבת ימים עשה ה' את-השמים ואת-הארץ וביום השביעי שבת וינפש: (יח) ויתן אל-משה פכלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן פתבים באצבע אלהים:

11. רש"י שמות פרק לא פסוק יח

(יח) ויתן אל משה וגו' - אין מוקדם ומאוחר בתורה. מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן:

ככלתו - ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר מה כלה מתקשטת בעשרים וארבעה קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה (ישעיה ג יח - כד) אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים: לדבר אתו - החקים והמשפטים שבואלה המשפטים:

12. רבי אליהו מזרחי שמות פרשת כי תשא פרק לא פסוק יח

לדבר אתו החקים והמשפטים שבואלה המשפטים. לא דברי המשכן והשבת הכתובים לעיל מיניה, דדברי המשכן והשבת אחר מעשה העגל נאמרו, כדלעיל, ולכן זאת הפרשה דבקה בסוף פרשת משפטים, דכתיב ביה (כד, יח): "ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה", ודלא כר' ישמעאל דאמר (מכילתא לכ"א א) "ואלה המשפטים - וי"ו מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני", שפירושו מה הדברות נאמרו בקולות וברקים במעמד כל ישראל, אף משפטים כך, כדפרישית.

13. רמב"ן שמות פרשת משפטים פרק כג פסוק כ

הנה אנכי שולח מלאך לפניך - כאן נתבשרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת כי לא אעלה בקרבך (להלן לג^א). כי שמי בקרב, מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בקרב. ורבותינו דרשו (סנהדרין לח^ב) זה מטטרון ששמו כשם רבו, מטטרון בגימטריא שדי. לשון רש"י. ובאלה שמות רבה (לב^א) ראיתי גם כן יש מי שדורש כך שזה על דבר העגל. ויש לשאול שהרי הגזרה היא לא נתקיימה, שהקב"ה אמר לו ושלחתי לפניך מלאך כי לא אעלה בקרבך (להלן לג ב ג), ומשה בקש עליה רחמים ואמר אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמד הלא בלכתך עמנו (שם טו - טז), ונתרצה לו הקדוש ברוך הוא ואמר לו גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה (שם טז). וכך אמרו (סנהדרין שם) דאפילו בפרונקא לא קבליניה, דכתיב אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה:

והתשובה לפי הדעת הזאת, כי הגזרה היא לא נתקיימה עם משה בימיו, הוא מה שאמר (להלן לג טז) ונפלינו אני ועמד, ואמר (שם טז) כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם, ועוד אמר (שם לד^א) וראה כל העם אשר אתה בקרב, אבל לאחר מיתתו של משה רבינו שלח להם מלאך, וזה שאמר הכתוב (יהושע ה יג יד) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרנו, ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי. ושם תראה ששאלו יהושע מה אדוני מדבר אל עבדו (שם טז), ולא צוה דבר שנגלה אליו בעבורו, אלא שאמר לו של נעלך מעל רגליך (שם טז), ולא בירר למה בא. אבל היתה המראה להודיע אותו כי מעתה יהיה מלאך שלוח לפניהם לצבא בבאם במלחמה. וזהו שאמר עתה באתי (שם טז). וכך אמרו בתנחומא (יח) אני הוא שבאתי בימי משה רבך ודחה אותי ולא רצה שאלך עמו. ומפורש אמרו (בשמו"ר לב^א) בטל שלא ימסרו להם שר כל ימי משה, וכיון שמת משה חזר אותו השר למקומו, שכן יהושע רואה אותו, שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי, לכך נאמר הנה אנכי שולח מלאך:

ועל דרך האמת, המלאך הזה שהובטחו בו בכאן הוא המלאך הגואל (בראשית מח טז) אשר השם הגדול בקרב, כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כו^ד), והוא שאמר אנכי האל בית אל (בראשית לא יג), כי דרך המלך לשכון בביתו, ויקראנו הכתוב מלאך בעבור היות כל הנהגת העולם הזה במדה היא. ורבותינו אמרו (סנהדרין לח^ב) כי הוא מטטרון, והוא שם למורה הדרך. וכבר פרשתי זה בסדר בא אל פרעה (לעיל יב^ב). ... והנה כאשר המלאך הזה שוכן בקרב ישראל לא יאמר הקדוש ברוך הוא לא אעלה בקרבך (להלן לג^א), כי שמו בקרב, והוא בקרב ישראל, אבל כשחטאו בעגל רצה לסלק שכינתו מתוכם ושיהיה מלאך משלוחיו הולך לפניו, ובקש משה

רחמים וחזר ושיכן שכינתו בתוכם, ושם אפרש הפסוקים בע"ה: ... ומכל מקום לדברי הכל המדרש שהזכרתי אמת הוא שכל ימי משה לא היה מלאך שר צבא הולך עמהם, כי משה היה ממלא מקומו, כענין שנאמר (לעיל י"א) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ובימי יהושע הוצרך לו שיבא אליו מלאך שר צבא ה' ללחום מלחמותם, והוא גבריאל הנלחם להם, וזהו שראה אותו וחברו שלופה בידו (יהושע ה' ג'). כי בא לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים:

14. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

דרש רבי סימאי, בפעשה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע", באו ששים ריבוא של מלאכי השרת. לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שתי פתרים, אחד פנגד "נעשה", ואחד פנגד "נשמע". ופיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים רבוא מלאכי תפלה ופירקום, שנאמר, (שמות ג') "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב". אמר רב חמא בר חנינא, בחורב טענו, בחורב פרקו. בחורב טענו – דכתיב. בחורב פרקו – דכתיב, "ויתנצלו בני ישראל" וגו'. אמר רב יוחנן, וכולן – זכה משה ונטלן, דסמיך ליה, "ומשה יקח את האהל". אמר ריש לקיש, ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לנו, שנאמר, (ישעיה ל"ה) "ופדויי ה' ישוּבוּ, וכאו ציון בְּרָנָה, וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רְאִשָׁם, [ששון ושמחה ישגו, ונסו יגו ונאנחו] – שְׂמֵחָה שְׂמֵעוֹלָם – עַל רְאִשָׁם.

15. רש"י מסכת שבת דף פח עמוד א

טענו – הכתרים, והכי משמע את עדים [אשר היו להם] מהר חורב. בחורב פרקו – דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב. ומשה יקח – אותו עדי, לשון אחר: את האהל, לשון ביהלן גרו (איוב כט) והוא היה קירון עור פניו.

16. איוב פרק כט, ב-ה

(ב) מיייתגני כירחיגדס פיימי אלוה ישמרני: (ג) ביהלן גרו עלי ראשי לאורו אלוה חשד: (ד) באשר הייתי בימי חרפי בסוד אלוה עלי אהלי: (ה) בעוד שדי עמדי סביבותי נערי:

17. שמות פרק לד, כט-לה

(כט) ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת בידי משה ברדתו מן ההר ומשה לא ידע פי קרו עור פגיו בדברו אתו: (ל) וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרו עור פגיו וייראו מגשת אליו: (לא) ויקרא אלהם משה וישבו אליו אהרן וכל הנשאים בעדה וידבר משה אלהם: (לב) ואחריו יגו נגשו כל בני ישראל ויצו את פלא אשר דבר ה' אתו בהר סיני: (לג) ויכל משה מדבר אתם ויתן על פגיו מסוה: (לד) ובבא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה: (לה) וראו בני ישראל את פגיו משה פי קרו עור פגיו משה והשיב משה את המסוה על פגיו עד באו לדבר אתו: ס

18. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יג/ב

תנא, רבי אליעזר הגדול אומר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, פנגד מחנה ישראל, הנה בת – קול משמיע ואומר, "וימת משה", ספרא רבא דישאל:

19. בראשית פרק ה פסוק כד

ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו כיילקח אתו אלהים: פ

20. תרגום המיוחס ליונתן – תורה בראשית פרק ה פסוק כד

ופלח חנוך בקושטא קדם יי והא ליתוהי עם דיירי ארעא ארום אתנגיד וסליק לרקיעא במימר קדם יי וקרא שמייה מיטטרון ספרא רבא:

21. כתר יונתן בראשית פרשת בראשית פרק ה פסוק כד

(כד) ויעבוד חנוך באמת לפני יי והנה איננו עם תושבי הארץ כי נלקח ועלה לרקיע במאמר לפני יי ויקרא שמו מיטטרון הסופר הגדול: